

Pohrana doktorskih disertacija u repozitorij Sveučilišne knjižnice Rijeka

Vukelić, Zlata; Dorotić Malič, Ivana; Turk, Branka

Source / Izvornik: **Knjižnice: kamo i kako dalje? : položaj knjižničarske zajednice u sustavu kulture, visokog obrazovanja i znanosti : knjižnica kao posrednik znanstvenih i stručnih informacija : knjižnice, solidarnost, društvo : zbornik radova, 2019, 153 - 162**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Accepted version / Završna verzija rukopisa prihvaćena za objavljivanje (postprint)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:188:522855>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka Library - SVKRI
Repository](#)

**POHRANA DOKTORSKIH DISERTACIJA U REPOZITORIJ
SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE RIJEKA**

**STORAGE OF DOCTORAL THESIS IN REPOSITORY OF UNIVERSITY
LIBRARY OF RIJEKA**

Zlata Vukelić

zvukelic@svkri.hr

Sveučilišna knjižnica Rijeka

Ivana Dorotić Malič

idorotic@svkri.hr

Sveučilišna knjižnica Rijeka

Branka Turk

bturk@svkri.hr

Sveučilišna knjižnica Rijeka

Sažetak

Sveučilišna knjižnica Rijeka izgradila je cjelovitu materijalnu zbirku doktorskih disertacija obranjenih na Sveučilištu u Rijeci od 1974. do 2015. godine. Digitalizacijom naslovnica, sadržaja i sažetaka doktorskih disertacija i njihovim povezivanjem s bibliografskim zapisima stvorena je *zbirka sažetaka* objavljena na mrežnim stranicama Knjižnice. Sljedeći cilj bio je izgraditi zbirku s cjelovitim tekstovima i pohraniti je u sustavu za digitalne akademske arhive i repozitorije Dabar, a učiniti javno dostupnima radove iz zbirke za koje su autori dali odgovarajuću suglasnost. Tako će se osigurati trajna pohranu elektroničkih radova i diseminaciju bibliografskih zapisa iz Dabra u Europeani i repozitorijima DART-Europe E-theses Portal (objavljuje samo radove s cjelovitim tekstom), OpenDOAR, OpenAIRE i drugim svjetskim repozitorijima te omogućiti autorima koji to žele, javnu objavu cjelovitih elektroničkih verzija radova. Za

automatizirani prijenos podataka u Dabar korišteno je REST API sučelje, koje služi za automatiziranu dostavu digitalnih objekata iz drugih informacijskih sustava. Dostupnošću zbirke u repozitorijima izvan Hrvatske, osobito u otvorenom pristupu, povećava se važnost i vidljivost Sveučilišta u Rijeci i Sveučilišne knjižnice Rijeka koja kontinuirano vodi brigu o doktorskim disertacijama obranjenim na Sveučilištu u Rijeci.

Ključne riječi: doktorske disertacije, izgradnja zbirke, Dabar repozitorij, automatska pohrana, REST API sučelje, Sveučilišna knjižnica u Rijeci

Summary

The University Library of Rijeka has built a complete material collection of doctoral thesis, defended at the University of Rijeka from 1974 to 2015. Digitizing the covers, content, and summaries of doctoral thesis and their linking to bibliographic records, created a collection of summaries published on the library's web pages. Our goal is to build a full-text collection and store it in the Digital Academic Archive and Repository - Dabar, and make the works public from this collection for which the authors gave their consent. In this way, we will provide permanent storage of electronic works and dissemination of bibliographic records from Dabar in Europeans and repositories of the DART-Europe E-theses Portal (publishes only full-text works), OpenDOAR, OpenAIRE and other world repositories, and give the authors the possibility to make their thesis public, in the complete electronic version. For automated data transfer in Dabar, a REST API interface was used, which serves for automated delivery of digital objects from different information systems. With the presence of a collection in repositories outside Croatia, especially in the open approach, it increases the importance and visibility of the University of Rijeka and the University Library of Rijeka, which continually takes care of doctoral thesis defended at the University of Rijeka.

Keywords: doctoral dissertations, collection creation, Dabar repository, automatic storage, REST API interface, University Library Rijeka

Uvod

Digitalni repozitoriji služe za prikupljanje, organizaciju, pohranjivanje i diseminaciju radova ili podataka, te mogu biti tematski, institucijski, nacionalni i dr.¹ Najčešće u njih određene institucije ili skupine institucija pohranjuju radove svojih zaposlenika i suradnika. Tim putem institucije mogu okupiti svu svoju znanstvenu proizvodnju i učiniti ju vidljivom, te omogućiti javnosti jednostavan pristup i pretraživanje te dugotrajnu pohranu. Digitalni repozitoriji predstavljaju i temeljnu informacijsku infrastrukturu za omogućavanje otvorenog pristupa znanstvenim informacijama po principu tzv. *zelenog puta* otvorenog pristupa.² Pri implementaciji otvorenog pristupa treba uzeti u obzir prava intelektualnog vlasništva, posebice autorskog prava, te uvijek treba voditi računa o učinku diseminacije na zaštitu intelektualnog vlasništva (npr. patentiranje).³ Prva definicija otvorenog pristupa objavljena je 2002. godine u Budimpeštanskoj inicijativi. Otvoreni pristup definira se kao „slobodna dostupnost na javnom internetu, koja dopušta svim korisnicima čitanje, preuzimanje, kopiranje, distribuiranje, ispis, pretraživanje, povezivanje na cjeloviti tekst (...), bez financijskih, pravnih ili tehničkih ograničenja.“⁴ Polazeći od Budimpeštanske inicijative, i Hrvatska deklaracija o otvorenom pristupu definira otvoreni pristup kao slobodan, besplatan i neometan mrežni pristup digitalnim znanstvenim informacijama koji omogućava čitanje, pohranjivanje, distribuciju, pretraživanje, dohvaćanje, indeksiranje i/ili drugo zakonito korištenje. U istom se dokumentu „...poziva državna uprava predvođena ministarstvom nadležnim za znanost, kao i znanstvene i obrazovne ustanove, organizacije, profesionalne udruge te sve koji su uključeni u prikupljanje i objavljivanje znanstvenih informacija, na usklađeno i odlučno djelovanje kako bi se u otvoreni pristup pohranile sve hrvatske znanstvene informacije.“⁵, te se navodi kako bi „...rezultati svih javno financiranih znanstvenih istraživanja trebali biti

¹ Banić Tomišić, Z.; Štimac, A. Autorsko pravo i druga prava intelektualnog vlasništva u znanosti i visokom obrazovanju: objava radova u javnim repozitorijima i uloga knjižnica. // Knjižnice: kamo i kako dalje?: Knjižnične zbirke i usluge; knjižnice i istraživački podatci; pozicioniranje knjižnica i knjižničara/ ur. Mašina, Dina; Kalanj, Kristina. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. str. 40-41.

² Macan, B. Važnost obveza samoarhiviranja radova u otvorenom pristupu za uspješnost digitalnih repozitorija. // Knjižnice: kamo i kako dalje? : Knjižnične zbirke i usluge; knjižnice i istraživački podatci; pozicioniranje knjižnica i knjižničara/ ur. Mašina, Dina; Kalanj, Kristina. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. str. 153.

³ Štimac, A.; Banić Tomišić, Z.. Intelektualno vlasništvo u znanosti i visokom obrazovanju: autori, otvoreni pristup i digitalni repozitoriji. // Knjižnice: kamo i kako dalje? : Knjižnične zbirke i usluge; knjižnice i istraživački podatci; pozicioniranje knjižnica i knjižničara/ ur. Mašina, Dina; Kalanj, Kristina. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. str. 356.

⁴ Budapest Open Access Initiative, 2002. [citirano: 2018-11-16]. Dostupno na: <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>

⁵ Hrvatska Deklaracija o otvorenom pristupu. Zagreb: Fakultet elektrotehnike i računarstva, 2012. [citirano: 2018-02-19]. Dostupno na: <http://www.fer.unizg.hr/oa2012/deklaracija>

neograničeno dostupni.“⁶ Isto tako, i Europska komisija je programom Obzor 2020 (Horizon 2020) obvezala sve znanstvenike financirane u okviru tog programa da recenzirane znanstvene radove, nastale kao rezultat istraživanja, pohrane u digitalne repozitorije i osiguraju im otvoreni pristup.⁷

U skladu s Hrvatskom deklaracijom o otvorenom pristupu, 2013. godine donosi se Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokome obrazovanju, koji u članku 40. navodi, kako su sveučilišta i fakulteti dužni završne radove studija sveučilišta i fakulteta „...trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice.“⁸, a doktorske disertacije „...visoko učilište dužno je trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi doktorskih disertacija Nacionalne i sveučilišne knjižnice.“⁹ Tim se Zakonom visoka učilišta u Hrvatskoj obvezuju objaviti sve ocjenske radove u otvorenom pristupu. Obveza se odnosi na internetske baze sveučilišnih knjižnica te na onu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (NSK, nacionalna razina).¹⁰ Ali, Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima definira autorsko djelo kao originalno intelektualno ostvarenje iz književnog, umjetničkog i znanstvenog područja koje ima individualni karakter i koje je na neki način izraženo, te kao takvo pripada autoru, fizičkoj osobi koja je djelo stvorila te on odlučuje hoće li se, kada, gdje, kako i pod kojim uvjetima objaviti.¹¹ Stoga, da bi visoka učilišta ispunila ovu zakonsku odredbu, moraju prije objave dobiti dopuštenja samih autora, odnosno studenata. To mogu učiniti tako da „svojim općim aktima, pravilnicima o studiranju, prebace ispunjavanje vlastite obveze na prave adresate, studente, propisivanjem davanja dopuštenja kao uvjeta studiranja (...); ili da da općim aktom, ili barem interno i neformalno uspostavljenim sustavom dobivanja dopuštenja ili izjava, omoguće onim studentima koji na to dobrovoljno pristaju, da dopuste stavljanje njihovog autorskog djela

⁶ Isto

⁷ Horizon 2020 : multi-beneficiary general model grant agreement: version 1.0. European Commission, 2013. [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na:

http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/mga/gga/h2020-mga-gga-multi_en.pdf

⁸ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. // Narodne novine. 2132 (2013). [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_07_94_2132.html

⁹ Isto

¹⁰ Štimac, A.; Banić Tomišić, Z.. Intelektualno vlasništvo u znanosti i visokom obrazovanju: autori, otvoreni pristup i digitalni repozitoriji. // Knjižnice: kamo i kako dalje? : Knjižnične zbirke i usluge ; knjižnice i istraživački podatci ; pozicioniranje knjižnica i knjižničara/ ur. Mašina, Dina; Kalanj, Kristina. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. str. 360.

¹¹ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. // Narodne novine. 2399 (2003). [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_10_167_2399.html

u javno dostupni repozitorij.“¹² Sveučilište u Rijeci u studentskim ugovorima, primjerice, ima ugrađen članak prema kojemu svaki student prenosi na svoj fakultet sva prava intelektualnoga vlasništva. To uključuje priopćavanje dijela javnosti putem mrežnih stranica, u odnosu na radove koje student izradi u okviru nastavnoga programa, te se odnosi i na završne radove. Sva prava se prenose na fakultet bez naknade, u vremenski i teritorijalno neograničenome opsegu.

Da bi sveučilišta i fakulteti imali tehničku mogućnost ispunjavanja navedenih zakonskih obveza kopiranja radova u javne internetske baze Nacionalne i sveučilišne knjižnice, bilo je potrebno prvo uspostaviti takve baze. Stoga je Nacionalna i sveučilišna knjižnica uspostavila Nacionalni repozitorij završnih radova (ZIR) i Nacionalni repozitorij disertacija i znanstvenih magistarskih radova u okviru sustava Dabar. U sustav se uključuje, stvarajući vlastite institucijske repozitorije, i većina drugih hrvatskih visokih učilišta. Visoka učilišta u vlastite repozitorije pohranjuju radove, koji se potom preuzimaju u repozitorije Nacionalne i sveučilišne knjižnice, koji tako objedinjuju sadržaj svih repozitorija završnih radova visokih učilišta.

Isto tako, i Sveučilišna knjižnica Rijeka uspostavlja digitalni repozitorij koji je “...namijenjen (...) pohrani, trajnom čuvanju i diseminiranju intelektualne produkcije Sveučilišne knjižnice Rijeka, koju čine izdanja čiji je nakladnik Knjižnica, autorski radovi zaposlenika Knjižnice i radovi koji govore o Knjižnici i njezinim zaposlenicima. Pored toga, u repozitorij Knjižnice se uvrštava i druga izvorno digitalna ili digitalizirana građa iz fonda Knjižnice za koju Knjižnica ima pravo objavljivanja.”¹³

Ipak, zbog navedene neusklađenosti Zakona i njihovog različitog tumačenja od strane visokog učilišta, kao i nemogućnosti osiguravanja dopuštenja svih autora za objavu u otvorenom pristupu, sve radove trenutno nije moguće objaviti u otvorenom pristupu. Međutim, i takvi radovi mogu se pohraniti u repozitorij, jer on omogućuje različite opcije objave radova. Tako se radovi mogu objaviti u otvorenom pristupu uz odabir neke od Creative Commons licencija, otvoreni pristup može se i odgoditi do određenog datuma, pristup se može ograničiti na djelatnike i studente ustanove ili se može potpuno zatvoriti.¹⁴

¹² Nemeć, Dragutin. Institucijski repozitoriji: čije obveze i čija prava? . // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, 3/4 (2016), str. 319-320

¹³ Repozitorij Sveučilišne knjižnice Rijeka: repozitorij SVKRI. [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na: <https://repository.svkri.uniri.hr/>

¹⁴ Upute za pohranjivanje radova u repozitorij: ocjenski radovi: upute za urednike. . [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na:

Pri arhiviranju ili samoarhiviranju radova u repozitorije, vlasnik autorskih prava odlučuje o načinu pristupa. Kada arhiviranje vrše urednici repozitorija, koji nisu vlasnici autorskog prava, kao što je slučaj u Repozitoriju Sveučilišne knjižnice Rijeka, prije objave rada potrebno je osigurati dozvolu autora, odnosno nositelja autorskog prava. S obzirom na to da je cilj projekta izgraditi zbirku u otvorenom pristupu svih doktorskih disertacija obranjenih na Sveučilištu od 1974. godine, nužno je od autora radova osigurati odgovarajuću suglasnost.

Od materijalne zbirke disertacija do digitalne zbirke sažetaka i punih tekstova

Sveučilišna knjižnica Rijeka od 1987. godine izgrađuje materijalnu zbirku doktorskih disertacija obranjenih na Sveučilištu u Rijeci. Te godine, knjižnica je od Rektorata Sveučilišta u Rijeci primila arhivu od 184 doktorskih disertacija obranjenih na Sveučilištu od 1974. godine do tada te je uspostavljena zbirka Disertacije Sveučilišta u Rijeci – Dissertationes Universitatis Fluminensis. Zbirka se od tada kontinuirano dopunjava, a za svaku doktorsku disertaciju izrađuje se bibliografski zapis, u početku na listićima, a prelaskom na računalnu obradu u knjižničnom programu Crolist. Vodi se i posebna inventarna knjiga, a doktorati se zajedno smještaju na polici pod signaturom DUF. Od 2006. godine, osim u tiskanom obliku, knjižnica prima i jedan primjerak svake obranjene doktorske disertacije i u elektroničkom obliku na CD-ROM-u. Ubrzanim razvojem informacijske tehnologije došlo se na ideju objave zbirke disertacija te se 2006. godine provodi sustavno digitaliziranje naslovnica, sadržaja i sažetaka svih doktorskih disertacija i njihovo povezivanje s bibliografskim zapisima. Stvorena je zbirka sažetaka disertacija koja je od 2008. godine dostupna na web stranicama Sveučilišne knjižnice Rijeka.¹⁵

Izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju iz 2013. godine propisuje se obveza trajne objave doktorskih disertacija u javnoj internetskoj bazi Nacionalne i sveučilišne knjižnice.¹⁶ Ta obveza stavlja knjižnice i knjižničare pred novi izazov, jer prema Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima studenti imaju autorska prava nad svojim radovima te odlučuju o njihovoj objavi. Razvojem sustava repozitorija Dabar, 2016. godine Sveučilišna knjižnica Rijeka uspostavlja svoj institucijski repozitorij,

https://dabar.srce.hr/sites/default/files/upute_za_pohranjivanje_radova_v1.0.pdf

¹⁵ Disertacije Sveučilišta u Rijeci. [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na:

<http://www.svkri.uniri.hr/index.php/zbirke/doktorske-disertacij>

¹⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. // Narodne novine. 2132 (2013). [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_07_94_2132.html

a godinu kasnije započinje projekt automatizirane pohrane zbirke sažetaka doktorskih disertacija u Repozitorij SVKRI. Automatiziranom dostavom podataka putem REST API sučelja digitalni sažeci doktorskih disertacija i njihovi bibliografski podaci iz sustava Crolist pohranjeni su u institucijski repozitorij Sveučilišne knjižnice Rijeka. REST API je podrška za automatiziranu dostavu digitalnih objekata iz drugih informacijskih sustava, a Sveučilišni računski centar Sveučilišta u Zagrebu (Srce) propisao je format i način na koji se može zatražiti zahtjev o namjeri korištenja REST API sučelja u Dabru.

Automatizirana pohrana digitalnih objekata u Dabar putem REST API sučelja

Zaduženi urednik repozitorija u Sveučilišnoj knjižnici označio je polje u Dabru *omogućiti REST API sučelje* za repozitorij Knjižnice kojim upravlja. Dabar je omogućio pristup ustanovi samo s IP adresa Knjižnice i za određenog urednika koji je morao proći autorizacijski i autentifikacijski postupak. Nakon prve autorizacije omogućena je automatizirana pohrana doktorskih disertacija u testno okruženje Dabra. Nakon konverzije i prilagodbe normativima, metapodaci i skraćena elektronička verzija doktorskih disertacija u definiranom formatu pohranjeni su putem REST API sučelja u inaktivno stanje u repozitorij Sveučilišne knjižnice Rijeka. Zapisi u inaktivnom stanju nisu vidljivi na javnom sučelju repozitorija, ali su dostupni djelatnicima Knjižnice koji ih dopunjavaju i objavljuju.

Konverzija doktorskih disertacija iz Unimarc u ISO-2709 format

U okviru izgradnje zbirke doktorskih disertacija obranjenih na Sveučilištu u Rijeci, izrađeni su bibliografski zapisi za disertacije u knjižničnom programu Crolist. Digitalizacijom naslovnica, sadržaja i sažetaka te povezivanjem s bibliografskim zapisima izgrađena je zbirka digitalnih sažetaka doktorskih disertacija objavljena na mrežnim stranicama Knjižnice. Konverzija metapodataka iz postojeće zbirke doktorskih disertacija iz Unimarc u ISO-2709 format omogućena je u knjižničnom softveru Crolist, odnosno njezinoj desktop verziji pod nazivom Aladin. Za konverziju podataka, potrebno je prijaviti se u Aladin administratorskim korisničkim imenom i lozinkom, zatim odabrati u izborniku *konverzija* (5) i odabrati bazu koju želimo konvertirati. Nakon nekoliko minuta podaci su konvertirani u ISO 2709 format, pripremljeni su tagovi koji se koriste u zapisima doktorskih disertacija i pomoću pripremljenog konvertera iz ISO 2709 formata kreirane su XML datoteke.

Prilagodba UDK sheme normativima u Dabru

U testnoj fazi pohrane doktorskih disertacija preko Dabrovog REST API sučelja naišlo se na dva izazova. Prvi je normativ vezan za ustanove koji se ne unosi u knjižnični softver Crolist, a obvezan je u Dabru, te se može zaobići unošenjem jednog od ponuđenih podataka pa naknadno dopuniti točnim podacima (naziv fakulteta, smjer, odjel, mentor, povjerenstvo za obranu). Drugi izazov je vezan za UDK normativ koji se mogao riješiti podnošenjem prijedloga za dopunom sheme u NSK ili se prilagoditi postojećoj shemi. Knjižnica je odlučila prilagoditi se postojećoj shemi izradom skripte koja pretražuje UDK sve dok ne nađe najbližiji UDK normativ. Prilagođeni su svi normativi kao što je vidljivo u ovom primjeru:

UDK SVKRI je: 821.163.42.09-91(043.3) * 050.9(73=163.42)(043.3) *

821.163.42(059)(043.3), prilagođen je pomoću skripte NSK normativu: 821.163.42 koji se koristi u Dabru.

Priprema baglt specifikacije (MODS)

MODS (engl. Metadata Object Description Schema) je hijerarhijski organizirani standard koji zahtijeva dogovor oko korištene sintakse i vrijednosti koje pojedini elementi mogu poprimiti. Na stranici Dabra nalaze se upute za pripremu objekata za dostavu u hijerarhijskom formatu za pakiranje datoteka Baglt. BAGLT SPECIFIKACIJA je hijerarhijski format za pakiranje datoteka.

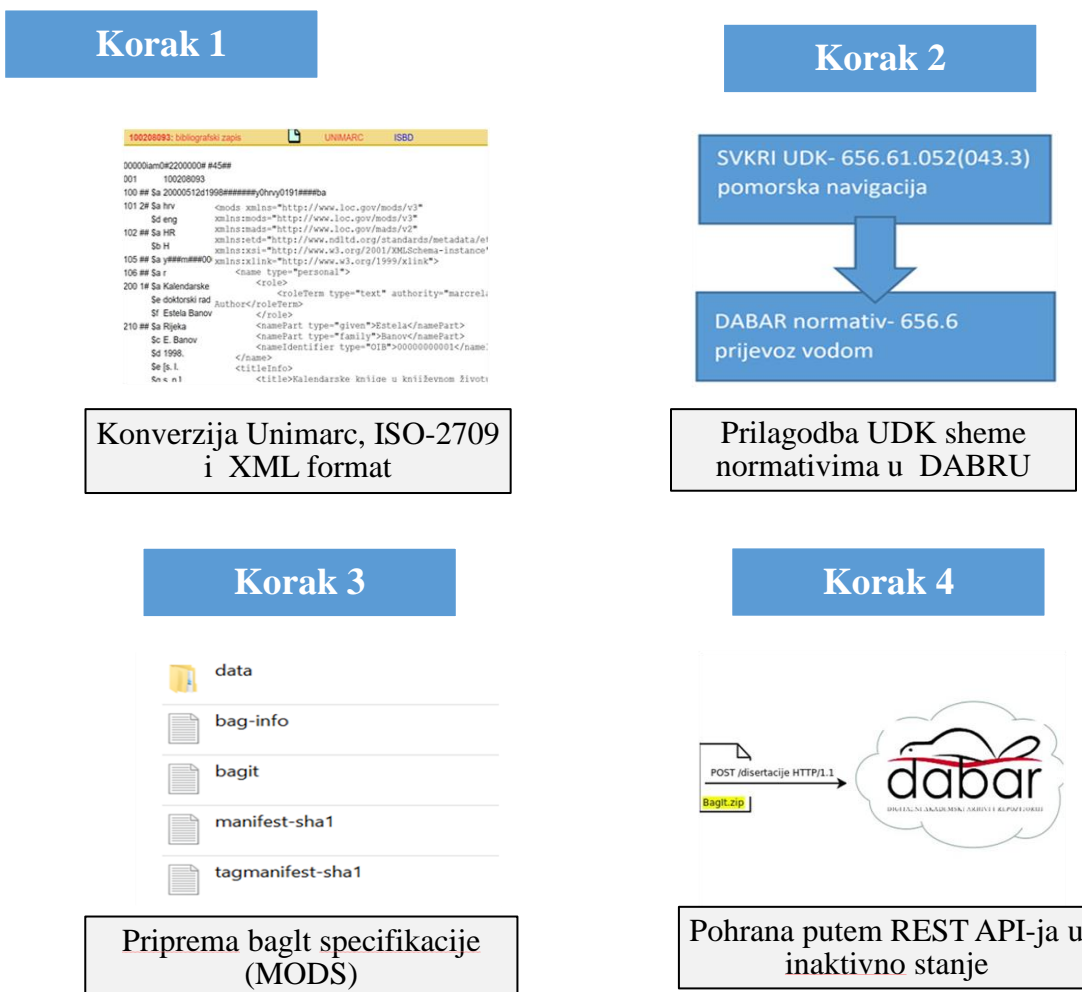
Kreirane XML datoteke zajedno s digitalnom, skraćenom verzijom radova u pdf-u (naslovnica, sadržaj, sažeci na hrvatskom i stranim jezicima), pohranjene su u hijerarhijski format za pakiranje datoteka - Baglt koji je neophodan za pohranu radova putem REST API sučelja u Dabar. REST API je skup funkcija pomoću kojih je moguće slati i prihvaćati podatke putem HTTP protokola (engl. HyperText Transfer Protocol), kao što su GET (dohvati) i POST (postavi) metode.

Pohrana zbirke sažetaka u inaktivno stanje repozitorija

Za postavljanje objekata u inaktivno stanje potrebno je uz UREDNIK_IME, UREDNIK_PREZIME i UREDNIK_OIB dodati varijablu OBJEKT_AKTIVAN s vrijednosti 0. Da je vrijednost postavljena na 1, podaci o radovima bi odmah bili javno

vidljivi, a s obzirom na to da podatke treba dopuniti i provjeriti postavljena je vrijednost 0 i radovi su vidljivi samo urednicima repozitorija koji imaju ovlasti dopunjavati podatke. Nakon tehničke pripreme i zadovoljavanja svih zahtjeva od strane informatičke službe u Srcu, radovi su pohranjeni u Dabar u inaktivno stanje.

Slika 1 prikazuje četiri osnovna koraka u procesu pohrane radova u repozitorij Dabar, od konverzije do označavanja vrijednosti 0 i pohrane u inaktivno stanje.

Slika 1: Pohrana putem REST API sučelja

Automatiziranom pohranom putem REST API sučelja u repozitorij Sveučilišne knjižnice Rijeka pohranjeno je 1200 digitalnih objekata – sažetaka doktorskih disertacija u PDF formatu preuzetih iz zbirke sažetaka s web stranice Knjižnice te njihovih metapodatkovnih opisa preuzetih iz bibliografskih zapisa u knjižničnom sustavu Crolist. Pohranjeni digitalni objekti u repozitoriju su u inaktivnom stanju što znači da nisu vidljivi na javnom sučelju

repozitorija.¹⁷ Nakon automatizirane pohrane, za svaki digitalni objekt slijedi dopuna metapodatkovnog opisa, zamjena sažetka cjelovitim tekstom rada u PDF formatu te objava u repozitoriju. Dopunu metapodatkovnih zapisa i učitavanje cjelovitog teksta rade urednici Repozitorija SVKRI za disertacije za koje postoji elektronička inačica rada na CD-ROM-u (oko 500 radova obranjenih od 2007. do 2015. godine). Kako bibliografski zapisi iz Crolista sadrže manje podataka nego metapodatkovni opis doktorske disertacije u Dabru, prilikom automatizirane pohrane dio obveznih polja u Repozitoriju SVKRI popunjen je tzv. *dummy*¹⁸ podacima (npr. podaci o ustanovi, mentoru rada, povjerenstvu za obranu, ključne riječi, sažetak) te se ti podaci sada ručno unose i ispravljaju što je još uvijek brže i jednostavnije od ručnog unosa. Pri dopuni metapodataka nailazi se na određene probleme pa tako za dio radova nije moguće unijeti sve obvezne podatke, jer podaci nisu navedeni ni u tiskanoj ni u elektroničkoj inačici rada. Radovi s nepotpunim metapodacima ne objavljuju se u repozitoriju, već se sustavno prikupljaju u tablicama, a podaci će biti naknadno zatraženi od ustanova na kojima je rad obranjen. Nakon objave digitalnog objekta u repozitoriju, cjeloviti tekst rada ne može biti dostupan javnosti bez suglasnosti autora¹⁹, ali dostupni su metapodaci i sažetak rada. Trenutno je u Repozitoriju Sveučilišne knjižnice Rijeka objavljeno 199 doktorskih disertacija²⁰ (urednici repozitorija dopunili su metapodatkovne opise), od čega je 10 radova objavljeno u otvorenom pristupu uz dozvolu autora. Za doktorske disertacije obranjene prije 2006. godine za koje knjižnica ne posjeduje elektroničku inačicu rada (oko 700 radova), bit će potrebna digitalizacija skeniranjem tiskanih inačica rada. Metapodaci tih radova također se dopunjuju dostupnim podacima koji nedostaju te će, zavisno o digitalizaciji tiskane inačice, biti naknadno objavljeni u repozitoriju.

Zaključak

¹⁷ Upute za upravljanje digitalnim objektima (radovima) u repozitoriju : upute za urednike. [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na:

https://dabar.srce.hr/sites/default/files/documents/upute_za_upravljanje_digitalnim_objektima_v1.pdf

¹⁸ Pojam u informatici, podaci koji ne sadrže nikakve korisne podatke, ali osiguravaju da su sva obvezna polja popunjena

¹⁹ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. // Narodne novine. 2399 (2003). [citirano: 2018-02-19]. Dostupno na:

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_10_167_2399.html

²⁰ Repozitorij Sveučilišne knjižnice Rijeka. [citirano: 2018-12-03]. Dostupno na:

<https://repository.svkri.uniri.hr>

Cilj projekta je izgradnja digitalne zbirke doktorskih disertacija obranjenih na Sveučilištu u Rijeci od 1974. do kraja 2015. godine te objava u otvorenom pristupu u repozitoriju Sveučilišne knjižnice Rijeka. Tako se osigurava trajna pohrana i očuvanje doktorskih disertacija obranjenih na Sveučilištu u Rijeci. Zapisi doktorskih disertacija vidljivi su i na sučelju Repozitorija Sveučilišta u Rijeci, koji objedinjuje prikaz svih institucijskih repozitorija sastavnica Sveučilišta te tako tvori cjelovitu digitalnu zbirku doktorskih disertacija – onih obranjenih od 1974. do 2015. koje su pohranjene u repozitorij Sveučilišne knjižnice te disertacija obranjenih od 2016. do danas koje se pohranjuju u institucijske repozitorije fakulteta sastavnica Sveučilišta. Budući da su disertacije obranjene do 2015. godine automatiziranom dostavom podataka pohranjene u repozitorij SVKRI, fakultetskim knjižnicama znatno je olakšan rad, jer ne moraju same unositi te radove u svoje institucijske repozitorije. Iako je pred urednicima repozitorija Sveučilišne knjižnice Rijeka još velik posao dopune metapodatkovnih opisa i digitalizacije tiskanih inačica disertacija obranjenih prije 2006. godine, proces automatizirane pohrane trenutno je Sveučilišnoj knjižnici Rijeka te autorima već objavljenih disertacija donio brojne prednosti koje nosi objava radova u otvorenom pristupu putem digitalnih repozitorija. Osim trajne pohrane i očuvanja, omogućeno je povezivanje digitalnih objekata u repozitoriju sa zapisima u sustavu Crolist te njihovo pretraživanje kroz Discovery service Sveučilišta u Rijeci. Objavom radova u otvorenom pristupu smanjena je mogućnost plagiranja, a povećava se i mogućnost citiranja radova. Radovi pohranjeni u repozitoriju vidljivi su kroz Nacionalni repozitorij disertacija i znanstvenih magistarskih radova i na portalu DART-Europe, središnjem europskom portalu digitalnih disertacija. Prijavom repozitorija u OpenAIRE te OpenDOAR osigurava se povećana vidljivost radova, a samim time i Sveučilišta u Rijeci, sastavnica na kojima su radovi obranjeni te Sveučilišne knjižnice Rijeka koja kontinuirano izgrađuje zbirku doktorskih disertacija i vodi brigu o intelektualnom kapitalu Sveučilišta.

LITERATURA

1. Banić Tomišić, Z ; Štimac, A. Autorsko pravo i druga prava intelektualnog vlasništva u znanosti i visokom obrazovanju: objava radova u javnim repozitorijima i uloga knjižnica. // Knjižnice: kamo i kako dalje?: Knjižnične zbirke i usluge ; knjižnice i istraživački podatci ; pozicioniranje knjižnica i knjižničara/ ur. Mašina, Dina; Kalanj, Kristina. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. str. 37-64.

2. Budapest Open Access Initiative, 2002. [citirano: 2018-11-16]. Dostupno na: <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>
3. Dabar REST API - Podrška za automatiziranu dostavu digitalnih objekata u Dabar. [citirano: 2018-02-24]. <https://dabar.srce.hr/api>
4. Disertacije Sveučilišta u Rijeci. [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na: <http://www.svkri.uniri.hr/index.php/zbirke/doktorske-disertacije>
5. Horizon 2020 : multi-beneficiary general model grant agreement: version 1.0. European Commission, 2013. [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na: http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/mga/gga/h2020-mga-gga-multi_en.pdf
6. Macan, B. Važnost obveza samoarhiviranja radova u otvorenom pristupu za uspješnost digitalnih repozitorija. // Knjižnice: kamo i kako dalje?: Knjižnične zbirke i usluge ; knjižnice i istraživački podatci ; pozicioniranje knjižnica i knjižničara/ ur. Mašina, Dina; Kalanj, Kristina. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. str. 153-168
7. Nemeč, Dragutin. Institucijski repozitoriji: čije obveze i čija prava? . // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, 3/4 (2016), str. 301-324
8. Repozitorij Sveučilišne knjižnice Rijeka: repozitorij SVKRI. [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na: <https://repository.svkri.uniri.hr/>
9. Štimac, A.; Banić Tomišić, Z. Intelektualno vlasništvo u znanosti i visokom obrazovanju: autori, otvoreni pristup i digitalni repozitoriji. // Knjižnice: kamo i kako dalje?: Knjižnične zbirke i usluge ; knjižnice i istraživački podatci ; pozicioniranje knjižnica i knjižničara/ ur. Mašina, Dina; Kalanj, Kristina. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. str. 345-363.
10. Upute za pohranjivanje radova u repozitorij: ocjenski radovi: upute za urednike. . [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na: https://dabar.srce.hr/sites/default/files/upute_za_pohranjivanje_radova_v1.0.pdf
11. Upute za upravljanje digitalnim objektima (radovima) u repozitoriju : upute za urednike. [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na: https://dabar.srce.hr/sites/default/files/documents/upute_za_upravljanje_digitalnim_objektima_v1.pdf
12. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. // Narodne novine. 2399 (2003). [citirano: 2018-02-19]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_10_167_2399.html
13. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. // Narodne novine. 2132 (2013). [citirano: 2018-02-17]. Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_07_94_2132.html